

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2018, pp. 162-171.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2018.140890>

УДК 81'373:81'25

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ В КОМПОЗИЦІЇ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Олександр ТУПИЦЯ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов, Полтавського університету економіки і торгівлі (Україна,

Полтава) tupytsya@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6329-7011>

Research ID: M-8917-2018 <http://www.researcherid.com/rid/M-8917-2018>

*Статтю подано до редколегії / The article is submitted to the editorial board
20.08.2018*

Статтю опубліковано / The article is published 15.11.2018

У статті проаналізовано роль безеквівалентної лексики в поетичному тексті. З'ясовано своєрідності її контекстуальних семантичних відношень з іншими номінативними одиницями. Розкрито проблему створення етномовної картини світу тексту. Розглянуто безеквівалентну лексику як особливу одиницю, що здатна відображати національно-культурну своєрідність мови на лексичному рівні. Визначено функціонально-прагматичний потенціал безеквівалентних лексем у поетичному тексті-оригіналі та перекладі.

Ключові слова: безеквівалентна лексика; картина світу; іншомовне відтворення; переклад; семантика; сильна позиція.

FUNCTIONAL-PRAGMATIC POTENTIAL OF NON-EQUIVALENT LEXICAL UNITS IN THE COMPOSITION OF THE POETIC TEXT

Oleksandr TUPYTSYA,

Ph.D. in Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian and Foreign Languages, Poltava University of Economics and Trade (Ukraine, Poltava) tupytsya@ukr.net

The article analyzes the role non-equivalent vocabulary in the text. Her identity contextual semantic relations with other nominative units are found out. The problem

of creating ethnolinguistic world view in the text is viewed. Non-equivalents are considered as a language special unit that is able to reflect national and cultural uniqueness of language at the lexical level. The specificity of reproduction of non-equivalent vocabulary in foreign language texts is defined.

It was found that the non-equivalent vocabulary reflects national and cultural uniqueness of language at the lexical level, calls such concepts and phenomena in certain cultures that are not attached to any other. Thanks to this lexicon, as one of the important indicators of national and linguistic identity of the ethnic communities we observe not only the differences in naming fragments of reality, but also the culture in general, living conditions bearers of a language.

Non-equivalent vocabulary plays a key role in the semantic hierarchy image text occupies a strong position. Playing a strong position - adequate transmission priority, but "transfer" non-equivalent vocabulary is not always possible.

Key words: non-equivalent language; world view; foreign language reproduction; translation; semantics; strong position.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика висуває важливі проблеми дослідження етнокультурних проявів на різних рівнях. Практика спостережень свідчить, що культура та мова перебувають у діалектичній єдності. Причина такої діалектики полягає в тому, що мова залежить від культури, як її вербальний компонент, відображаючи за допомогою наявних засобів, реагує на зміни та змінюється сама разом із культурою. Мова виступає засобом вербалізації певного культурного середовища й зберігає в часі інформацію про минуле, утримує в своїй структурі результати пізнання соціумом навколишньої дійсності та передає досвід цього пізнання прийдешнім поколінням. Окремим феноменом, через який «можна отримати інформацію про культуру», виступає безеквівалентна лексика (далі БЛ). Культурні зміни, що відбуваються у певному мовному середовищі, пов'язані з історичними, економічними та іншими змінами, відображаються також у лексичному складі мови й у складі БЛ: *галаган, бунчук, клейнод, чумак*. Що стосується стану вивчення БЛ, можна зробити висновок про відсутність вичерпної комплексної інформації щодо специфічних ознак і властивостей одиниць цієї тематичної групи лексики, яка відрізняється певною неоднорідністю свого складу, своєрідністю конотативного наповнення семантики окремих елементів тощо. Особливої уваги, на нашу думку заслуговує дослідження композиційної ролі БЛ у поетичному тексті, визначення її функціонально-прагматичного потенціалу.

Аналіз досліджень. БЛ відмежовують від інших лексичних одиниць, які містять у своїй семантичній структурі національно-культурний компонент, оскільки безеквівалентні лексеми, на думку багатьох дослідників, – особливі одиниці, що відображають національно-культурну

своєрідність мови і називають такі явища в сфері певної культури, які не властиві іншим. Або, порівнюючи з такими поняттями як «лакуна», «реалія», «фонова лексика», «екзотизм», «варваризм», «колорит», «національно маркована лексика», «етнографізм», «локатив» тощо, намагаються дати визначення БЛ (Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, Л.М. Дяченко, Р.П. Зорівчак, М.П. Кочерган, Т.А. Космеда та ін.). БЛ як складова образності художнього тексту створює своєрідний підтекст та асоціації. Вона є основним засобом репрезентації мовної картини світу.

БЛ здатна відображати національно-культурну своєрідність мови на лексичному рівні, саме тому її значення для втілення картини світу тексту надзвичайно важливе. Дослідники звернули увагу, що національно-культурний компонент лексичного значення актуалізується в межах тексту і поширюється на семантику інших одиниць (Л.Л. Безобразова, С.Я. Єрмоленко, В.І. Кононенко, А.К. Мойсієнко та ін.). Ці особливості функціонування національно маркованої лексики в художньому творі на сьогодні ще недостатньо вивчені, особливо в тексті поетичному.

Мета статті полягає в дослідженні функціонально-прагматичного потенціалу БЛ у композиції поетичних творів (оригіналі та перекладі), розгляді своєрідності її контекстуальних семантичних відношень з іншими номінативними одиницями, виявленні специфіки семантичної та смислової структури БЛ, включеної в контекст. Інтерес викликає ієрархія елементів смислу, що виникає безпосередньо в структурі поетичних творів. У лінгвістичній літературі неодноразово підкреслювалось, що в композиції поетичних текстів наявні «сильні позиції», але значення БЛ також як сильної позиції поетичного тексту в монографічному вигляді не досліджувались.

Виклад основного матеріалу. Критеріями виокремлення БЛ можуть бути: 1) семантичний (за яким враховується значення слів); 2) граматичний (показовий насамперед щодо одиниць національно специфічних та символічних, які мають певні формальні показники); 3) функціонально-стилістичний (назви народознавчого плану можуть виконувати в тексті функції створення національного колориту, інтимізації тощо); 4) експериментальний (наприклад, під час проведення психолінгвістичного експерименту, коли до поля слів-реакцій на певне слово-стимул потрапляє ряд слів, що мають національно-культурні елементи значень); 5) перекладний (безеквівалентну як національно марковану лексику зараховують до групи, що не має відповідників у інших мовах).

Вивчивши погляди багатьох дослідників на БЛ, ми дійшли висновків стосовно визначення цієї категорії: БЛ – лексика, що не має точних семантичних корелятивів у системі понять та реалій іншої мови. Отже, БЛ – це

лексична лакуна (у бінарному зіставленні з певною мовою). БЛ, як і інші лексичні одиниці, має свій об'єм лексичного поняття, який складається з певної кількості семантичних часток. Порівнюючи об'єм лексичних понять співвідносних слів різних мов, часто помічають різницю в семантичних частинах, тоді говорять про фонову чи частково безеквівалентну лексику. Безеквівалентна лексика певної мови представлена реаліями, що існують у певному суспільстві й не мають «однослівного вираження» в іншому та слова «відсутність яких пояснюється власне мовними (внутрішньо мовними) причинами – неповнотою (дефектністю) словотвірних парадигм» [6, 43-44]. Схожі за функціями також екзотизми та варваризми. Отже, БЛ української мови в порівнянні, наприклад, із німецькою є екзотизмом чи варваризмом у тексті-перекладі: *Не хотілось в снігу, в лісі, // Козацьку громаду // З булавами, з бунчугами // Збирать на пораду... (Т.Г. Шевченко). – Wollte nicht in Schnee und Wälder // Die Kosakenscharen // Um die Fahnen, um den Buntschuk // Zur Versammlung laden (Uebers. A.Kurella). ...I pro neї добрим людям // Кобзари співають (Т.Г. Шевченко). – ...Ihren alten Ruhm besingen // Der Kobsaren Weisen (Uebers. A.Kurella).* Якщо автор сам використав іншомовну лексему в своєму творі, вона також буде (у залежності від форми) екзотизмом чи варваризмом, її ще називають «іншомовним украпленням» (термін С.Влахова та С.Флоріна).

Структура БЛ неоднорідна. Центром її визначають слова-реалії. Більшість дослідників дотримується думки, що реалії відображають особливості предметного світу етносу. Периферією БЛ є гіпонімічна лексика. Гіпонімія існує на рівні лінгвістичного коду. Такі поняття є найважчими для перекладу, оскільки гіпоніми на рівні БЛ навіть близькопоріднених мов не перетинаються у своїх об'ємах, хоча в мовах можуть бути однорідні лексичні поняття. Наприклад, укр. *верховіття* – рос. *верхняя часть дерева, ветки вершины*. Поняття функціонує в обох порівнюваних етнокультурах, але в російській мові воно на вербальному рівні, а в українській зафіксовано лінгвістичним кодом. Якщо порівняти це поняття з відповідним у німецькій мові, там також знайдемо схожий лінгвістичний код, що позначає таке поняття: *der Baumwipfel* (верховіття). В українській мові, наприклад, відсутнє слово, що еквівалентне німецькому *Besteck* (столові прибори: виделки, ножі, ложки; набір інструментів; позначення судна на морській мапі), *Geschwister* (брати й сестри). БЛ відбиває розбіжності на понятійно-лінгвістичному рівні двох чи кількох мов, а гіпонімічна БЛ – на рівні суто лінгвістичному. Отже, БЛ вважаємо слова лексичне значення яких містить національно-культурну інформацію, що відсутня в іншій мові. Тому БЛ та лакуна поняття синонімічні.

Особливого значення БЛ набуває у композиції поетичного твору. Образи в поетичному тексті «накладаються» один на один, тобто, з'являючись, один «образ-смысл» передбачає появу наступного, той, у свою чергу, накладаючись на попередній (або навіть наступний), передбачає появу іншого. Увага наче пливе по «хвилі інформації», але, якщо в цьому потоці виникає якесь порушення (незрозумілий елемент, «чужа» безеквівалентна лексема), увага відразу переключується на цей елемент з метою його «подолання» (декодування, перекладу). Тому ми маємо всі підстави стверджувати, що БЛ також перебуває в композиції поетичного тексту у «сильній позиції» (далі СП). Це специфічні текстові маркери, що забезпечують висунання на передній план найважливіших смислових домінант, зосереджують увагу на головному, посилюють емоційний та естетичний ефект, утворюють значущі зв'язки між елементами суміжними та дистантними, які належать одному чи різним рівням, забезпечують єдність тексту та його відтворення.

БЛ – це складова образності поетичного тексту, вона несе емоційно-експресивний підтекст, що пов'язаний з ідеоетнічним компонентом значення, вона виступає своєрідною функціонально-смысловую домінантою тексту. «У тексті будь-якого художнього твору виявляється більш чи менш чисельні слова та словосполучення, значення яких, або їх мовленевий зміст (смысл) у даному контексті відображає ті чи інші національно-специфічні явища відповідної культури... Ієрархія мовних одиниць за їх загальнокультурною значимістю не витікає зі змісту конкретного тексту, тобто існує для даної мови та даної культури в цілому. На чолі цієї ієрархії стоять слова, що означають найважливіші явища національної культури, найбільш суттєві для життя даного народу поняття; такі мовні одиниці звичайно називають ключовими словами» [9, 70-71].

БЛ, перебуваючи у СП, має в тексті-оригіналі й тексті-перекладі різну природу, тобто висунення зумовлюється дещо різними факторами. Для сучасного мовознавства дослідження цих факторів може стати принциповим питанням, відповідь на яке допоможе відкрити також загальні закономірності функціонування БЛ у композиції поетичного твору.

У тексті-оригіналі БЛ висувається у СП з таких причин: 1) **незвичність**. Тобто, безеквівалентна лексема означає поняття невідоме читачеві. Це можуть бути історичні реалії, давні народні символи, обряди, застарілі назви та ін.: *І часових переменяли, Синемундирих часових* (Т.Г.Шевченко “Н.Костомарову”). – *Да часовых в тюрьме сменяли, Синемундирных часовых* (Пер. В. Звягинцева). Для таких БЛ часто використовується пояснення після тексту: *синемундирные часовые – жандармы николаевского времени. Прибыл Брантов утлый бот, И пошел навстречу деда Всея*

семьей наш юный флот (А.С. Пушкин «Пир Петра Первого»). – **Karsten`s Boot** heut angelangt, Dass in ihrem Festgewande Freudig die Eskader prangt (Uebers. von Dr. Alexis Lupus). **Брантов бот** (дед) – **Karsten`s Boot** – **човен Петра Першого**, який він збудував у 16-річному віці і під керівництвом Карстена Бранта опановував «морську науку», «дідуся російського флоту»”; 2) **зв’язок із національною культурою**. Значення багатьох БЛ зрозуміле носіям мови, оскільки більшість із них є цілком традиційними, означають звичні поняття, які характеризують певний етнос. Такі безеквівалентні одиниці сприяють оформленню «національної ідентифікації» твору, тобто виступають тим чинником, який дає нам можливість віднести окремих текст до певної культури: *І дні, мов глечики з Опішні, протяті шпагами вознів* (І. Драч «Перо»). – *И день, как глечик из Опішні, Пронзенный шпагами огней* (Пер. В.Павлинова). *Мелькають червоні жупани, Вирує, кипить Дніпро, І Байда стріляє в султана, Підвішений за ребро* (В. Симоненко «З дитинства»). – *Мелькают вокруг жупаны, Бурлит на камнях Днипро. И Байда стреляет в султана, Подвешенный за ребро* (Пер. Ю. Денисова); 3) **суперечність нормам даної мови**. Незвичне написання, звучання й часто незрозуміле значення стає причиною того, що у СП потрапляють БЛ-варваризми: *По «Esels-Platz» напідпитку Іде козак в кобеняку... Один говорить: «Це – зулус!» Хтось другий крикнув: «Це – хунхуз!» А третій каже: «Білий мавр!» Рішили всі: іхтіозавр. «В Tier-Garten!.. в клітку!..» знявся крик* (О.Олесь). – *По Esels-Platz, слегка хмелен, В кобеняке шагает он... Один промолвил: «То зулус!» Другой воскликнул: «Нет хунхуз!» А третій молвит: «Белый мавр!» Решили все: ихтиозавр. «В Tier Garten!.. В клетку!..»* (Пер. П.Карабана); 4) **екзотичність**. БЛ-екзотизми посідають СП, оскільки вони часто є незвичними для читача, крім того забезпечують зв’язок із іншою національною культурою. З цього погляду екзотизми можна виділити як особливу групу безеквівалентних одиниць мови. Екзотизми у поетичному тексті сприяють виникненню алюзій, своєрідних асоціацій, незвичних образів, стають джерелом інформації про іншу культуру. Крім того, ці одиниці запозичені автором з іншої мови, а для цього мусять бути свої причини, які можуть цікавити читачів: *Круж султанського алама Тінь зелену розпростер* (Б.Олійник «Притча про славу») – *Вран султанского алама Ядовитой тенью лег* (Пер. Н.Костенка). *Од козацької відваги Втік пашиа, як битий лис* (Б.Олійник) «Притча про славу»). – *Пред казацкой злой отвагой Как и не было пашии* (Пер. Н.Костенка).

Розглядаючи композиційну роль БЛ у поетичному тексті, ми виходимо з того, що БЛ – мовний знак і їй, як і будь-якому мовному знаку, можна дати характеристику в чотирьох різних аспектах: вона може

пов'язуватися (вступати в зв'язок) з іншими мовними знаками, вона вказує на щось, вона означає щось, вона здатна викликати в людини, яка її сприймає, певну реакцію [10, 12].

БЛ посідає у композиції поетичного тексту СП. Отже, вступає в зв'язок з іншими елементами тексту, що «висуваються» внаслідок свого «смыслового» чи «структурно-композиційного» значення. БЛ, як мовний знак, утворює зв'язок з іншими знаками групи (тексту), крім того в поетичному тексті зв'язок елементів відбувається не лише за «лінійним принципом», тобто БЛ «взаємодіє» не лише з елементами, що розташовуються перед нею чи після. Для поетичного тексту властивий також суперструктурний («вертикальний») зв'язок. БЛ сугестує в свідомості читача відповідні емоції, оскільки означає «реалію», характерні для певної етнокультури, виступає безпосереднім чинником, що нашоує на розуміння «приналежності» тексту, визначає його національно-культурну специфіку та ін. Мовний знак має не лише «значеннєву» функцію, але й «відносну». Мовний знак означає (називає) щось, а БЛ, як мовний знак, вказує також на певну національно-культурну та мовну приналежність. Нарешті, мовні знаки використовуються людиною з певною метою, в першу чергу для того, щоб передати інформацію (свої думки, емоції, переживання та ін.) іншій людині. Тому будь-який мовний знак служить для певної цілі, він виступає засобом комунікації. Отже, мовні знаки використовуються людьми для обміну інформації. Передача інформації може служити різним цілям. Щоб досягти необхідну ціль, людина мусить використовувати такі мовні знаки, які викликали б у того, хто сприймає даний знак, необхідний ряд асоціацій, емоцій, вражень та ін. БЛ у тексті-оригіналі сприймається носієм мови як національно-культурний символ (за умови, що людина розуміє значення БЛ). У тексті-перекладі БЛ виступає тим засобом, який пов'язує даний твір з іншою культурою (за умови, що людина розуміє значення БЛ). Якщо людина, носій іншої мови, не розуміє значення БЛ у тексті-перекладі, то даний мовний знак так само буде сприйматися нею як «чужий» елемент.

«Найкращий спосіб зрозуміти певне явище – визначити його функції. Під функцією мовного елемента в лінгвістиці розуміють певне цільове призначення, що додається до тієї ролі, яку даний елемент відіграє в передачі безпосередньої предметно-логічної інформації» [4, 174-175]. Своєрідність БЛ полягає в тому, що вона називає не лише певні предмети, явища та факти, а й містить у собі певний «відсоток незвичності» для читача, вступаючи в складну систему зі- та протиставлень, формує коло етнокультурних асоціацій та ін. Тобто впливає на характер сприйняття поетичного тексту як цілісної ієрархічної моделі. Відповідно до цього

всі функції БЛ можна розділити на зовнішні та внутрішні. Розмежування таких функцій (хоча вони постійно взаємодіють) проводиться на тій основі, що позиція читача є зовнішня по відношенню до тексту, а позиція автора – внутрішня. Читач сприймає БЛ у композиції оригінального ліричного твору як особливу лексичну одиницю, яку використав автор із певною метою. Також можна говорити про своєрідність сприйняття тексту носіями різних мов. Виходячи з широкого розуміння, можна виділити також кілька внутрішніх і зовнішніх функцій БЛ, які корелюють одна з одною. Зовнішні функції: репрезентативно-локативна, з'єднувальна, організуюча, пізнавальна, апелятивна. Внутрішні функції: номінативно-емотивна, фактична, текстотвірна, кумулятивна.

Номінативно-емотивна функція виступає як внутрішній бік репрезентативно-локативної функції. Репрезентативна функція звернена до читача. Письменник, уводячи в композицію твору БЛ, намагається «перенести» читача в «систему» особливих національно-культурних реалій, специфічних для його етносу, вказати на місце, час дії та ін. БЛ не лише позначає (називає) об'єкти дійсності, але й збуджує (хвилює) певні почуття, емоції, суб'єктивні оцінки читача. Тобто БЛ наштовхує його на певне особливе «очікування», формує коло національно-культурних асоціацій, які може винести читач із даного твору. З'єднувальна функція виступає як зовнішня до внутрішньої фатичної функції. Особливість фатичної функції БЛ полягає в контактних можливостях таких лексичних одиниць, оскільки вони мають собі за мету звернути увагу читача, налаштувавши його на сприйняття певної інформації. БЛ у композиції ліричного тексту вступає в складну систему зі- та протиставлень із іншими елементами композиції. Водночас БЛ може стати основним конструктивним прийомом утворення зв'язку між цими елементами та ієрархією художнього твору як цілого. БЛ, таким чином, стає формою утворення та існування художнього тексту як цілісної системи.

Опис текстотвірних функцій БЛ у композиції твору-оригіналу можливий лише через функцію організації читацького сприйняття. БЛ, як СП поетичного тексту, що посідає відповідно високе місце в смисловій ієрархії твору, впливаючи, таким чином, на зв'язки інших композиційних елементів.

Кумулятивна функція характеризує слово як певну одиницю культури, з якою воно пов'язане і яку воно відображає через лексичне поняття. Але носіями іншої мови та культури таке поняття може бути незрозумілим, тому зовнішня функція БЛ – пізнавально-апелятивна: *Still sitzt der Kobsar am Kreuzweg, // Läßt die Saiten rauschen; // Rings die Mädchen und die Bursche // Blühh wie Mohn und lauschen.* (T. Schewtschenko. Uebers.

von Erich Weinert). Коли тому, хто сприймає даний художній текст, для розкриття його змісту необхідно знайти поняттєвий еквівалент у рідній мові, щоб пов'язати отримане значення з певним культурним середовищем. Тільки так реципієнт зможе розкрити значення БЛ, встановивши поняттєві зв'язки між культурами. Але для визначення та дослідження всієї функціональної системи БЛ необхідна її детальна типізація: *Kobsar – Kobsaspieler, ukrainischer Volksliedersaenger (Kobsa – altes ukrainisches Zupfinstrument)*. [Кобзар – той, хто грає на кобзі, українській народний співець (Кобза – стародавній українській щипковий інструмент)].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Наукова новизна запропонованої концепції полягає в тому, що в ній уперше здійснюється спроба комплексного осмислення ролі БЛ у композиції поетичного тексту та досліджується значення БЛ як СП. Вона може стати основою для подальшої розробки проблеми функціонування БЛ у художніх текстах. Розширюються шляхи дослідження БЛ як елементів мовної системи в текстологічному та лінгвопрагматичному аспектах, встановлюються закономірності розвитку функціонально-семантичних взаємозв'язків безеквівалентних та еквівалентних лексичних одиниць різних мов. Матеріал та одержані висновки поглиблюють уяву про БЛ як національно-культурний, експресивний та художньо-образний компонент мовної семантики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд, И.В. (1978). Значение сильной позиции для интерпретации художественного текстаю *Иностранные языки в школе*, 4, 23 – 41.
2. Безобразова, Л.Л. (1992). *Язык и композиция лирического стихотворения (пособие для спецкурса)*. Полтава.
3. Влахов С., Флорин С. (1980). *Непереводимое в переводе*. Под ред. Вл.Россельса. Москва.
4. Кожина, Н.А. (1988). Заглавие художественного произведения: онтология, функции, параметры типологии. *Проблемы структурной лингвистики [Сб. научных трудов]*. Москва, 167 – 183.
5. Космеда, Т.А. (1997). Денотат, конотація й аксюсемантика у проєкції на лексико-семантичні відповідники російської та української мов. *Мовознавство*, 4 – 5, 58 – 63.
6. Кочерган, М.П. (1999). До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. *Проблеми зіставної семантики. Збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики 23-25 вересня 1999р.* Київ.
7. Миропольська, Н.Є. (2002). *Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика*. Київ.
8. Протченко, И.Ф., Черемисина, Н.В. (1986). *Лексикология и стилистика в преподавании русского языка как иностранного: динамика, экспрессия, экономия*. Москва.

9. Райхштейн, А.Д. (1987). Национально-культурная значимость слов и словесных комплексов в художественном тексте. *Лингвострановедение и текст: Сборник статей*. Москва, 69 – 74.

10. Klaus, Georg. (1968). Die Macht des Wortes: ein erkenntnistheoretisch-pragmatisches Traktat. *Überarb. und erweit. Auflage*. Berlin.

REFERENCES

1. Arnold, I.V. (1978). Znachenie silnoy pozitsii dlya interpretatsii khudozhestvennogo teksta [The importance of a strong position for the interpretation of artistic text]. *Inostrannye yazyki v shkole – Foreign languages in school*, 4, 23 – 41. [in Russian]

2. Bezobrazova, L.L. (1992). *Yazyk i kompozitsiya liricheskogo stikhotvoreniya (posobie dlya spetskursa) [Language and composition of the lyrical poem (manual for the special course)]*. Poltava. [in Russian]

3. Vlahov, S., Florin S. (1980). *Neperovedimoe v perevode – Untranslatable in translation*. Moscow. [in Russian]

4. Kozhina, N.A. (1988). Zaglavie khudozhestvennogo proizvedeniya: ontologiya, funktsii, parametry tipologii [The title of the work of art: ontology, functions, parameters of typology]. *Problemy strukturnoy lingvistiki – Problems of structural linguistics*. Moscow. [in Russian]

5. Kosmeda, T.A. (1997). Denotat, konotatsiia y aksiusemantyka u proektsii na leksyko-semantychni vidpovidnyky rosiiskoi ta ukrainskoi mov [Denotate, connotation and axisemantics in projection on lexico-semantic correspondences of Russian and Ukrainian languages]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 4 – 5, 58 – 63. [in Ukrainian]

6. Kocherhan, M.P. (1999). Do pytannia pro bezekvivalentnu leksyku i lakuny ta sposoby yikh kompensatsii [To the question of the nonequivalent vocabulary and gaps and ways of their compensation]. *Problemy zistavnoi semantyky. Zbirnyk statei za dopovidamy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii z problem zistavnoi semantyky 23-25 veresnia 1999r - Problems of comparable semantics. Collection of articles on the reports of the International scientific conference on the problems of comparative semantics September 23-25, 1999*. Kyiv. [in Ukrainian]

7. Myropolska, N.Ie. (2002). *Mystetstvo slova v strukturi khudozhnoi kultury uchnia: teoriia i praktyka [The art of words in the structure of the student's artistic culture: theory and practice]*. Kyiv. [in Ukrainian]

8. Protchenko, I.F., Cheremisina N.V. (1986). *Leksikologiya i stilistika v prepodavanii russkogo yazyka kak inostrannogo: dinamika, ekspressiya, ekonomiya [Lexicology and stylistics in the teaching of Russian as a foreign language: dynamics, expression, saving]*. Moscow. [in Russian]

9. Raykhshteyn, A.D. (1987). Natsionalno-kulturnaya znachimost slov i slovesnykh kompleksov v khudozhestvennom tekste [The national and cultural significance of words and verbal complexes in an artistic text]. *Lingvostрановедение i tekst: Sbornik statei – Linguistics and text: Collection of articles*. Moscow, 69 – 74. [in Russian]

10. Klaus, Georg. (1968). Die Macht des Wortes: ein erkenntnistheoretisch-pragmatisches Traktat. *Überarb. und erweit. Auflage*. Berlin. [in Germany]